

विषय – कलाशिक्षण (कलेचा इतिहास व रसग्रहण)

इयत्ता बारावी

(शैक्षणिक वर्ष २०२१ –२२ साठी फक्त)

सूचना – अ) कलेचा इतिहास व रसग्रहण या विषयांतर्गत असलेल्या सर्व चार विषयांचा २५% कमी केलेला अभ्यासक्रम

- १) चित्रकला (५७)
- २) संकल्पचित्र व रंगकाम (५८)
- ३) चित्रात्मक संकल्प (५९)
- ४) कलेचा इतिहास व रसग्रहण (६०)

ब) कमी केलेला पाठ्यक्रम म्हणजे स्वयंअध्ययनासाठीच्या घटकांवर लेखी व प्रात्यक्षिक परीक्षेत प्रश्न विचारले जाणार नाहीत. तथापि या घटकांचे स्वयंअध्ययन अपेक्षित आहे.

१) चित्रकला (Drawing) (५७)

अ.क्र	घटक क्र.	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील/ सूचना
१.	४	निसर्गनिर्मित घटकांचे रेखाटन	पेन्सिलीच्या साहाय्याने केळ्याचे सूक्ष्म रेखाटन करून पेन्सिलीने छायाप्रकाश दाखवा.	८४,८५	स्वयंअध्ययनासाठी
२.	६	मानवनिर्मित घटकांचे रेखांकन	रेषांच्या साहाय्याने ग्लासचे रेखाटन	८४,८५	सराव करावा.
३.	९	प्लॅस्टरचे नमुने	नाक, कान, डोळे यांचे सूक्ष्म रेखाटन करा.	८४,८५	सराव करावा.
४.	११	परस्पेक्टिव्ह	टू पॉइंट परस्पेक्टिव्हवर आधारित घरांची रेखाटने (वेगवेगळी माध्यमे)	८४,८५	सराव करावा.

* टिप :-

वर्षभरात किमान वीस प्रात्यक्षिक कार्य अपेक्षित असतात. वीस प्रात्यक्षिक कार्यापैकी किमान पंधरा प्रात्यक्षिक कार्य अपेक्षित आहेत.

अजय बाबांता

२) संकल्पचित्र व रंगकाम (५८) (Design & Colour)

अ.क्र.	घटक क्र.	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील/ सूचना
१.	६	टेबल टॉप 15 x 20 cm	टेबल टॉप	८६,८७	सराव करावा.
२.	१३	12 x 28 cm	उपहारगृह (हॉटेल)	८६,८७	सराव करावा.
३.	१४	18 x 18 cm	नाट्यगृह	८६,८७	सराव करावा.
४.	१५	12 x 20 cm	चित्रकला वर्ग/महाविद्यालय	८६,८७	सराव करावा.

* टिप :-

वर्षभरात किमान वीस प्रात्यक्षिक कार्य अपेक्षित असतात. वीस प्रात्यक्षिक कार्यापैकी किमान पंधरा प्रात्यक्षिक कार्य अपेक्षित आहेत.

३) चित्रात्मक संकल्प (Pictorial Composition) (५९)

अ.क्र	घटक क्र.	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील/ सूचना
१.	चित्रकलेचे मूळघटक	कलेची मूलतत्त्वे	अमूर्त आकार किंवा भौमितिक आकारांचा वापर करून संकल्प तयार करणे व कोलाज तंत्राचा उपयोग करणे.	८८	स्वयंअध्ययनासाठी
२.	संकल्पाची मूलतत्त्वे	बदल व प्रमाण	मानवनिर्मित व निसर्गनिर्मित घटकांचा वापर करून संकल्प तयार करणे. रंगकामात विविध पोतांचा वापर करणे.	८८	सराव करावा.
३.	मुद्राचित्र	मुद्राचित्र	दोरा तसेच पुढठ्याचा वापर करून अमूर्त किंवा नैसर्गिक आकाराची संकल्प निर्मिती करणे.	८९	सराव करावा.
४.	लघूचित्रशैली विविधरचना शैली व म्यूरल	रचनाशैली	जनजागृती व समाजप्रबोधनात्मक विषयावर संकल्प तयार करणे.	८९	सराव करावा.

* टिप :-

वर्षभरात किमान वीस प्रात्यक्षिक कार्य अपेक्षित असतात. वीस प्रात्यक्षिक कायर्यपैकी किमान पंधरा प्रात्यक्षिक कार्य अपेक्षित आहेत.

३) कलेचा इतिहास व रसग्रहण (६०)

अ.क्र	घटक क्र.	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील/ सूचना
१.	१.	भारतीय वास्तुकला वासर (वेसर शैली)	कोपेश्वर मंदिर-खिद्रापूर शिव मंदिर अंबरनाथ	१६, १७	स्वयंअध्ययन करावे.
२.	२.	भारतीय शिल्पकला	वि.पा. करमरकर	३३	स्वयंअध्ययन करावे.
३.	३.	भारतीय चित्रकला	लघुचित्रशैली-पूर्ण	३९ ते ४४	लघुचित्रांचे उदाहरण संकेतस्थळावर पहावीत.
४.	४.	पाश्चात्य वास्तुकला	हाजीया सोफिया चर्च बायझंटाइन कला	५८, ५९	वास्तुकलेचा (अभ्यास) स्वयंअध्ययन करावे.
५.	५.	पाश्चात्य शिल्पकला	हेनी मुर	६७	सदरील कलावंतांचे स्वयंअध्ययन करावे.
६.	६.	पाश्चात्य चित्रकला	अतिवास्तववाद - पीटर पॉल रुबेन्स -	७३, ७४, ७५, ७६	वास्तूचे स्वयंअध्ययन करावे.

(शैक्षणिक वर्ष २०२१ –२२ साठी फक्त)

इयत्ता बारावी

विषय – भारतीय संगीताचा इतिहास व विकास

सूचना- अ) भारतीय संगीत या विषयांतर्गत असलेल्या सर्व पाच विषयनिहाय २५% कमी केलेला अभ्यासक्रम

१) भारतीय संगीताचा इतिहास व विकास (६५) ४) वाद्यसंगीत (६८)

२) कंठ सुगम संगीत (६६) ५) तालवाद्य (६९)

३) कंठ शास्त्रीय संगीत(६७)

ब) कमी केलेला पाठ्यक्रम म्हणजे स्वयंअध्ययनासाठीच्या घटकांवर लेखी व प्रात्यक्षिक परीक्षेत प्रश्न विचारले जाणार नाहीत. तथापि या घटकांचे स्वयंअध्ययन अपेक्षित आहे.

१) भारतीय संगीताचा इतिहास व विकास (६५)

अ.क्र	घटक क्र.	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील / सूचना
१	३	सांगीतिक परिभाषा	३.१८- जमजमा ३.२१- घसिट ३.२२- सूत	९	या परिभाषांचे स्वयंअध्ययन करावे.
२.	४	गायन	४.३ - गङ्गल	११	या घटकाचे स्वयंअध्ययन करावे.
३.	५	वादन	५.३ – जलतरंग	१५	या घटकाचे स्वयंअध्ययन करावे.
४.	६	तालपरिचय	६.३ – ताल – धमार ६.६ – ताल-खेमटा	१६ १७	हे ताल इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावेत.
५.	७	नृत्य	७.२ – कुचीपुडी	१९ व २०	हा नृत्यप्रकार इंटरनेटच्या साहाय्याने पाहावा.
६.	९	चरित्रे	९.२ – पं. रवीशंकर	२८, २९, ३०	या घटकाचे स्वयंअध्ययन करावे.

अजपणालेळा

२) कंठ सुगम संगीत (६६)

अ.क्र.	घटक क्र.	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील / सूचना
१	२	रागांची शास्त्रीय माहिती (ओळख)	२.२ – केदार २.७ – तिलककामोद	५८ ५९	हे राग इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकून स्वयंअध्ययन करावे.
२.	३	सादरीकरण	३.२ – भावगीत ३.४ – गङ्गल	६० ६१	हे गीत प्रकार इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकून गाण्याचा प्रयत्न करावा.
३.	५	सादरीकरण	५.४ – गोंधळ ५.५ – पोवाडा	६७ ६७ व ६८	हे गीत प्रकार इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकून स्वयंअध्ययन करावे.
४.	६	तालपरिचय	६.२ – ताल – खेमटा	१७	हा ताल इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकून स्वयंअध्ययन करावे.

३) कंठ शास्त्रीय संगीत(६७)

अ.क्र.	घटक क्र.	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	स्वयंअध्ययनासाठीचा अभिप्राय /तपशील / सूचना
१	२	रागांची शास्त्रीय माहिती (ओळख)	२.३ – राग – केदार २.६ – राग – मालकंस २.७ – राग – खमाज	७१ ७२ ७२	हे राग इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावेत व स्वयंअध्ययन करावे.
२.	३	रागांचा स्वर विस्तार	३.३ – राग – बागेश्वी	३७	हा राग इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावा व गाण्याचा प्रयत्न करावा.
३.	६	सादरीकरण	६.२ – धृपद	५३	हा गीत प्रकार इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकून स्वयंअध्ययन करावे.
४.	७	सादरीकरण	७.१ – लक्षणगीत	५४	हा गीत प्रकार इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावा.
५.	८	तालपरिचय (प्रात्यक्षिकासह)	८.३ – चौताल ८.४ – धमार	१७ १६	हा ताल इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकून स्वयंअध्ययन करावे.

४) वाद्य संगीत (६८)

अ.क्र	घटक. क्र	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील/ सूचना
१.	२	रागांची शास्त्रीय माहिती (ओळख)	२.३ – राग-केदार २.४ – राग – बागेश्वी २.७ – राग – खमाज	७१ ७१ ७२	हे राग इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावेत.
२.	३	रागविस्तार	३.३ – बागेश्वी	३७	हा राग इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावा.
३.	६	सादरीकरण (धून)	६.१ – खमाज	८१	या रागाची धून इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावी.
४.	७	तालपरिचय	७.३ – चौताल ७.४ – धमार	१७ १६	हे ताल इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकून स्वयंअध्ययन करावे.

५) तालवाद्य (६९)

अ.क्र	घटक. क्र	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील/ सूचना
१.	२	पारिभाषिक शब्दांच्या व्याख्या व स्पष्टीकरण	२.२ – रेला २.६ – परण	८४ ८६	स्वयंअध्ययनासाठी
२.	३	तालवाद्यांचे विस्तृत अध्ययन	३.२ – ढोलक ३.५ – रिद्म मशीन	८८ ९०	या वाद्यांची माहिती इंटरनेटच्या साहाय्याने पाहून स्वयंअध्ययन करावे.
३.	६	तालपरिचय व ताल लिपीबद्ध करणे	६.३ – ताल- रूपक ६.८ – ताल – चौताल	९६ ९८	हे ताल इंटरनेटच्या साहाय्याने पाहून स्वयंअध्ययन करावे.
४.	७	ताल वादकांची जीवन चरित्रे	७.३ – पं. स्वपनचौधरी	१०२	या चरित्राचे स्वयंअध्ययन करावे.

तालवाद्य (प्रात्यक्षिक)

अ.क्र	घटक. क्र	घटकाचे नाव	स्वयंअध्ययनासाठीचे घटक/उपघटक	पाठ्यपुस्तकातील पृष्ठ क्र.	अभिप्राय /तपशील/ सूचना
१.	२	सादरीकरण	२.१.४ – त्रिताल – चक्रधार	१०६	हे वादनप्रकार इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावेत.
			२.६.५ – त्रिताल – परण	१०७	
२.	३	स्वतंत्र तबला वादन लहरासाथी बरोबर वादन करणे	२.३.२ – ताल – रूपक	१०८	हे ताल इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावेत.
			२.३.७ – ताल – चौताल	११०	
			३.१ – त्रिताल – चक्रधार	११४	हा वादन प्रकार इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावा.
			३.२ – झापताल – चक्रधार	११८	हा वादन प्रकार इंटरनेटच्या साहाय्याने ऐकावा.